

A leletanyagot a szentendrei Ferenczy Múzeumban helyeztük el.

Munkatársak: Ecsedy István, Kovács Ágnes, Zimborán Gábor.

RAJNA ANDRÁS

351. Tiszacsege határa

(Hajdú-Bihar megye) U

2007. augusztus 1–6. között feltárást végeztünk a Hortobágyi Nemzeti Park területén, ahol 72 km elektromos légkábel cseréltek földkábelre a „Natura 2000” program keretében. A tervezett nyomvonal több régészeti lelőhelyet érintett a település területén, melyeken megelőző feltárást végeztünk. A térinformatikai méréseket és feldolgozást az Archeodata Bt. folytatta.

Kis-kút: A lelőhely a Hortobágyi Nemzeti Park ÉNy-i részén, Tiszacsege határában, a Nyugati-főcsatorna É-i oldalán található, egy védett legelőn. A lelőhely egy halom K-i oldalánál helyezkedik el. A kivitelezési munkák közben az érintett szakaszon néhány változó méretű objektum feltárást észleltünk a kábelárok oldalában és kevés őskori/neolit kerámiadarabot találtunk a kitermelt földben. A kábelárok és védőövezete közel 80 m hosszan haladt keresztül az újkőkori telepen. Az objektumokat a humuszban észleltük, ezért csak dokumentálni tudtuk a 6 változó méretű és változó mélységű gödröt. Leletanyaga szegényes, de nagyon hasonló a tőle 1000 m-re D-re, a Szoros-dűlőben előkerült kerámiaanyaghoz.

Szoros-dűlő: A lelőhely a Nyugati-főcsatorna É-i oldalán található, egy védett legelőn. A kivitelezési munkák közben az érintett szakaszon néhány nagyméretű objektum feltárást észleltünk a kábelárok oldalában és sok neolit kerámiadarabot, állati csontot találtunk a kitermelt földben. A nyomvonal közel 100 m hosszan haladt keresztül az újkőkori telepen. Feltártuk egy korai AVK telep 4 gödrét. Változó mélységűek, és méretűek voltak, egy esetben vörös, átégett omladékréteget lokalizáltunk. Leletanyaguk nagyon gazdag, rengeteg kerámiatöredéket (oltár is), állatcsontot, paticsdarabot, orsógombot, csonteszközöket, kagylókat, őrlőkődarabot, obszidiánokat találtunk. A nagy mennyiségű obszidián kereskedelmi tevékenységre utalhat, amit a közeli Tokaj-hegységből hozhattak. Az agyagból készült tárgyak közül egy kisméretű antropomorf figura érdekes, melyet valószínűleg dugóként használtak.

KOLOZSI BARBARA

352. Tiszadada, Nagy-Nyár-Szeg-dűlő

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) Kk, Ú

2007. február 19-én régészeti helyszínelést végeztünk Tiszadada határától DK-re. A Nagy-Nyár-Szeg-dűlő déli felében húzódó ÉK-DNy irányú, szántott homokbuckákon (97,6 m) újkori mázas és korongolt késő középkori kerámiatöredékeket gyűjtöttünk.

A leletek a nyíregyházi Jósa András Múzeumba kerültek.

Munkatárs: Kiss László rajzoló.

SCHOLTZ RÓBERT

353. Tiszadada, Tiszavirág utca 5.

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) B?, Kö

2007. október 30-án régészeti helyszínelést végeztünk a fenti telken, ahol a tulajdonos kertészség közben régészeti leletekre bukkant. A múzeumot Kovács Géza tiszadadai lakos, a helyi tájház vezetője értesítette.

A helyszínen az alábbi lelőkörményeket lehetett rekonstruálni. A szögletes gödröt a telek É-i oldalán, a szomszédos telket határoló kerítés tövében, attól mintegy fél méterre ásták ki. A gödör alja a jelenlegi járósinttől kb. 2 m-re lehetett. A felszíntől számított 0,5–1 m mélységben nagy mennyiségű patics, néhány korongolt edénytöredék és állatcsont jelentkezett. A tulajdonos elmondása szerint itt egy 40–60 cm átmérőjű kerek folt rajzolódott ki, mely a mélyítés során kihasasodott, s oldalfalai ütögetésre „döngő” hangot adtak. A veremből paticsokon kívül cserepek nem kerültek elő.

Feltételezésünk szerint a földmunkák során a középkori település egyik kitapasztott, s kiégetett falú méhkas alakú gabonátároló gödrét bolygatták meg. A telek a Tiszához közel futó magaspart K-i, lankás oldalán fekszik. A gyümölcsöskertben korong nélkül készített őskori cserepeket gyűjtöttünk.

A leletek a nyíregyházi Jósa András Múzeumba kerültek.

Munkatárs: Mester Andrea gyűjteménykezelő.

SCHOLTZ RÓBERT

354. Tiszadob, Ó-Kenéz

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) U, R, N, Á

A részletes tanulmányt lásd a kötet 35. oldalán!

SCHOLTZ RÓBERT

355. Tiszadob, Sós-szék

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) Sza, H

2007. május 17-én bejelentés nyomán helyszíni szemlét végeztünk, mert a címben jelzett helyen egy homokbányában honfoglalás kori leletek kerültek elő. A homokos dombhát Ny-i oldalát teljesen elhordták, középső részén egy utat vágtak a dombtetőbe, míg a K-i részén a vékony humusztakarót hordták el. Itt, az út és a lehordott humusztakaró alatti partfal találkozásánál három foltot lehetett megfigyelni.

Az úttól Ny-ra, a mély bányagödör partján embercsontok heverték a felszínen. Az előző napon itt kerültek elő a honfoglalás kori veretek. A három megfigyelt foltból kettő félbevágott sírnak bizonyult, melyekben csak a rossz megtartású lábcsontokat tudtuk kibontani. Az egyik sírgödörben – állatjáratból – később egy fél

bronzkarperec töredéke került elő. A harmadik jelenlégről nem lehetett eldönteni, hogy állatjártat-e vagy esetleg egy gödör. A felszínen heverő embercsontok egy szinte teljesen megsemmisült sír maradványának bizonyultak, melyek környékén több rombusz alakú és bagolyfejes veretet találtunk. Az ötödik sír ettől K-re, az úttest alatt került elő néhány centiméterrel. Ebben egy bolygatatlan fiatal nő csontváza került elő. Mellette fülbevalót, két lemezes hajfonatkorongot, alkarjain két pödrött végű ezüst pántkarperecet találtunk.

Október 14–19. között újabb kutatásokat végeztünk a területen. A domb K-i oldalán előkerült síroktól K-re kutatóárkot húztunk. Honfoglalás kori sírt nem, csak egy teljesen kirabolt szarmata sírt találtunk. Ezen a területen további sírok nem kerültek elő. A hajfonatkorongokkal eltemetett nőtől D-re egy újabb, azonos korú női sír került elő. Emellett szintén találtunk két lemezes hajfonatkorongot, két hurkos végű karperecet, valamint néhány veretet. Több honfoglalás kori sír nem, mindössze további három szarmata sír került elő a környéken. Ezek egyikében egy ezüst féltorquest találtunk. A homokdomb elhordása során tehát részben megsemmisítettek egy ismeretlen nagyságú honfoglalás kori és egy császárkori temetőt.

Munkatársak: Istvánovits Eszter régész, Bocz Péter, Bacskai István technikusok.

JAKAB ATTILA

356. Tiszagyenda, Búzaszerző-halom

(Jász-Nagykun-Szolnok megye) Sza, Ge, A, Á

2006. május–november között, majd 2007. június 30-ig régészeti kutatást végeztünk víztározó gátjának építését megelőzően, a terepbejárás során rögzített 11., 12., 13. és 14. sz. lelőhelyek területén. A Tisza ÉK-i partján elhelyezkedő lelőhelyek egységes település-szerkezetet mutattak, amit É-ről egy holtág osztott ketté, Ny-ról pedig a Gó-i-tó zárt le. Teljes kiterjedése ÉK felé kutatottság hiányában nem ismert. A temetők jelentős része a 11. sz. lelőhely területére esett, a kutatásra kijelölt terület É-i oldalán, egy ÉK–DNy irányú homokpart É-i és D-i lejtőjén. A 12 (13). sz. lelőhelyen összesen 16 100 m²-t tártunk fel, ahol 582 objektum vált ismertté: 19 sír, 9 kút, 49 kemence és égetőhely, 98 ház, 371 gödör, valamint 36 árok-rész. A földbe mélyített házak nagy része magán viselte a pusztulás nyomait és az új jövevények építő tevékenységét, aminek gazdag leletanyaga már az előzetes felmérések szerint is jelentősen hozzájárul a 2–4. században itt élt szarmata lakosság, valamint a 5. században betelepült hun törzsszövetség germán népcsoportjához tartozó gepida népesség együttélésének kutatásához. Ez a kevert szarmata–gepida lakosság olvadt be a 6. sz. utolsó harmadában a honfoglaló avarok népességébe. Ennek a gepida–avar együttélésnek egyik leglátványosabb bizonyítékát találtuk meg a 12 (13). sz. lelőhelyen, ahol egy avar szolgálatban álló nemzetségszű sírját találtuk meg

a régi Tisza itt húzódnó holtágának medrében. A harcos mellé kétélű kardját, a spathat- és a röntgenfelvételek tanúsága szerint ezüstberakásos vascsatos, szíjvéggel és veretekkel díszített övét, aranyozott bronzszegecsekkel díszített pajzsát, egy nagyméretű bronz ivóedényét és vaslándzsáját helyezték el. A harcost, a feje mellé tett Mauricius (582–602) bizánci császár arany solidusával indították a túlvilági életre. A sírtól ötlépésnyi távolságra megtaláltuk a harcos veretekkel díszített, felszerszámozott áldozati lovát és kutyáját.

Természetesen ebből a korszakból női temetkezéseink is vannak, amelyek között két sír maradt fenn számunkra bolygatatlan állapotban, jelezve azt, hogy milyen gazdag lehetett az a tucatnyi feldúlt sír is, amelyeket a területen feltártunk. Az elhunyt nők vállán a korszakra jellemző geometrikus mintakincsborított, stilizált állatfejekkel, almandin vagy vörös gránit bera-kással díszített, bronzból öntött ruhakapcsoló tűpár, fibula helyezkedett el, összefogva a mára már csak lenyomatokban megmaradt halotti ruha szövetét. Többnyire a fej alá vagy a varkocs végéhez közel az öv tájkára, a hajfonat ápolására szolgáló kétoldalas csontfésűt mellékeltek, míg az övet ezüstberakásos vascsat díszítette. Gyakori melléket volt a vaskés és a gyűrű is.

Az egymásra rakódott időszakok házai között az Árpád-kori földbe mélyített típus is jelen volt, amelyeket nagyon szép korongolt kerámiával keltezhetünk a 10–11. századra. A sírok között is megtalálhatók voltak e házak lakói abban a két női sírban, amelyeket bolygatatlan állapotban tárhattunk fel. Mindkét esetben gazdag mellélettel eltemetett nőről volt szó, ahol az egyiknél nagyon jó állapotban fennmaradt ezüsthuzalból font karkötő, bronzból készített plasztikus fejdíszű gomb, és vésett madáralakos gyűrű, a másiknál ezüsthuzalból díszített gyöngysor és vascsat került elő.

A 2007. év munkálatai zömmel a 11. sz. lelőhelyen zajlottak. A kutatást sajnos csak szigorúan a gáttest nyomvonalában végezhetjük, a tervezett hullámtörő erdősáv területén anyagi okok miatt nem. A 2007. évi 10 100 m² feltárással 390 objektumot bontottunk ki, ezeknek nagyobb része településből származott, kisebbik része pedig temető-részlet volt.

A településrész legértékesebb emlékei a feltárt 53 ház és 12 kemence vagy tűzhely. Több esetben tapasztott padlót is megfigyeltünk. Kemence vagy tűzhely kevés házból került elő. Feltártunk 168 tároló- és egyéb rendeltetésű gödröt, 2 kutat, 29 vizes- és kerítőárkot, 27 esetben cölöpgödröt és cölöplyukat, valamint a fentiekhez nem sorolható egyéb jelenséget, pl. 12 esetben ser-tés, és kutyacsontvázat. A házak a szarmata, a gepida és az avar korból származtak. Az avar házak egy csoportja felismerhető településrendet mutatott.

Kevesebb arányban kerültek elő sírok (87), amelyeknek többsége (65) 10–11. századi volt és összefüggő temető-részt alkottak a templom körüli temetőket megelőző időszakból. A temető Ny–K-i irányba egyaránt folytatódott, Ny-on a tervezett hullámtörő erdősáv